

Täysistunto

Keskiviikko 17.10.2018 klo 14.01—18.42

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 188/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 45 minuuttia. Mikäli puhujalistaa ei ehditä annettussa ajassa käydä loppuun, asiakohdan käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan tämän päivän istunnossa muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Jos keskustelu asiasta puolestaan päättyy ennen sille varatun määrärajan päättymistä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 4. asiakohtaan.

Keskustelu

14.05 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tänäkin käsittelyssä oleva esitys perustuu hallitusohjelman tavoitteisiin selkiyttää asumisperusteista sosiaaliturvajärjestelmää [Hälinää — Puhemies koputtaa] ja tarkastella ulkomaille maksettavan sosiaaliturvan tarkoituksenmukaisuutta. Asumisperusteisella sosiaaliturvalla tarkoitetaan tässä yhteydessä Kelan maksamia etuuksia, ei kuitenkaan toimeentulotukea. Nykyinen lainsäädäntö on ollut voimassa vuodesta 1994 lukien, jolloin Suomi liittyi Euroopan talousalueeseen. Sittenkin ihmisten liikkuminen on moninkertaistunut. Asumisperusteisen järjestelmän vahvuus eurooppalaisessa vertailussa on sen kattavuus. Kaikki Suomessa asuvat saavat syyperusteista turvaa. Liikkuvuuden lisääntymisestä on keskeistä, että huolehdimme pääosin verovaroin rahoitettavan järjestelmän kestäväyydestä.

Asumisperusteisen sosiaaliturvan perkaustyö ja hallituksen esityksen valmistelu toteutettiin yhtenä kärkihankkeena. Valmistelu tehtiin laajapohjaisessa työryhmässä, jossa olivat edustettuina työmarkkinajärjestöt, eri ministeriöt ja toimeenpanevat viranomaiset sekä kuultavina useat asiantuntijat. Valmistelussa on otettu huomioon kaikki näkökulmat monimutkaiseksi muodostuneeseen kansalliseen säädöskehikkoon, perusoikeuksiin sekä EU-lainsäädäntöön. Valmistelussa on päädytty siihen, että järjestelmän pääperiaatteista on edelleen tärkeää pitää kiinni. Näitä ovat asumisperusteisuus, verorahoitus ja yhdenvertaisuus. Uudistuksessa on painotettu myös oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainoa, eli ne, jotka saavat etuuksia, osallistuvat järjestelmän rahoitukseen.

Arvoisa puhemies! Uudessa laissa määritellään se, milloin henkilöä pidetään Suomessa asuvana. EU-lainsäädännön mukaan Suomeen työhön tulevalta ei voida edellyttää maassa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

asumista. Siksi laissa määritellään myös se, millainen työskentely Suomessa on riittävää asumisperusteisten etuuksien saamiseksi.

Voimassa oleva lainsäädäntö on ollut kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen antelias Suomesta ulkomaille muuttavien osalta. Järjestelmää on tarkoituksenmukaista rajata nykyistä tarkemmin niille, jotka ovat Suomen lainkäyttöpiirissä ja fyysisesti täällä. Tilapäinen oleskelu ulkomailla voisi kestää enintään kuusi kuukautta. EU-alueella asumista arvioidaan EU-lainsäädännön mukaan. Toistuvasti joka vuosi voi oleskella ulkomailla noin puolet vuodesta ja olla edelleen esimerkiksi sairausvakuutettu Suomessa. Tämä muutos ei käytännössä vaikuta niiden asemaan, jotka saavat Suomesta eläkettä ja oleskelevat toisessa EU-maassa, vaan Suomi vastaa heidän sosiaaliturvastaan kuten tähänkin asti.

Yrittäjien osalta nykytila säilyy, eli jatkossakin on mahdollisuus saada asumisperusteista sosiaaliturvaa eläkevakuutuksen voimassa ollessa enintään vuoden kestävä oleskelun ajalta. Ulkomaille pidemmäksi ajaksi lähetettyjen työntekijöiden, tutkijoiden ja apurahan-saajien mahdollisuus saada asumisperusteista sosiaaliturvaa rajautuisi jatkossa enintään viideksi vuodeksi. Tämä on lyhennys nykyiseen mutta vastaa Suomen tekemissä kahden-välisissä sosiaaliturvasopimuksissa yleensä säädettyä enimmäisaikaa. Opiskelijoilla on mahdollisuus saada asumisperusteisia etuuksia ja olla sairausvakuutettuna niin kauan kuin päätoimiset opinnot jatkuvat.

Suomeen tulevien työntekijöiden oikeus asumisperusteisiin etuuksiin arvioidaan jatkossa tiukemmin työskentelyn perusteella. Nykyisin sovellamme niin sanottua neljän kuukauden sääntöä, joka tarkoittaa, että asumisperusteisia sosiaaliturvaetuksia saadakseen Suomeen työhön tulevalle työntekijälle tulee olla työsopimus, jonka kesto on vähintään neljä kuukautta. Tämä on julkisessa keskustelussa nostanut esiin tulkintoja, että kyseessä olisi neljän kuukauden odotusaika ja vasta sen jälkeen henkilö olisi oikeutettu sosiaaliturvaan. Tämä käsitys on kuitenkin väärä. Neljän kuukauden työsopimus sekä työttömyysturvan työssäoloehtoon laskettavan työn kriteerit ovat yhdessä johtaneet siihen, että työntekijä on oikeutettu sosiaaliturvaan työskentelyn alkamisesta lukien. Sääntö koskee osaa Kelan toimeenpanemista sosiaaliturvaetuksista, keskeisimpinä lapsilisä ja sairausvakuutus. Esimerkiksi työeläkevakuutukseen, julkisen terveydenhuollon palveluihin ja lasten kotihoidon tukeen työntekijät ovat olleet oikeutettuja tähänkin saakka, jos he ovat olleet työeläkevakuutettuja. Siihen taas riittää noin 58 euron kuukausiansio.

Jatkossa työntekijän kohdalla edellytyksenä olisi peruspäivärahan kuukausimäärää vastaava ansio eli 696,60 euroa kuukaudessa tänä vuonna, mutta työskentelylle tai työsopimukselle ei aseteta vähimmäiskesto vaatimusta. Nykyisin, jos alalla ei ole työehtosopimusta, minimiraja osa-aikatyössä asettuu noin 594 euroon kuussa, eli vähimmäisraja nousisi nyt noin sadalla eurolla.

Asumisperusteisiin etuuksiin on työntekijällä oikeus siltä ajalta, kun hän ansaitsee riittävästi tuloja Suomesta. Kun työskentely päättyy, myös etuudet päättyvät. Ajantasainen tieto työskentelystä ja tuloista saadaan tulorekisteristä, eli työntekijät eivät jää niin sanotusti roikkumaan sosiaaliturvaan. Ansiotasoa koskevan edellytyksen toimeenpano vähentäisi hallinnon kustannuksia nykyisistä merkittävästi, kun ansio voitaisiin tarkistaa tulorekisteristä eikä tarvittaisi työsopimuksia ja muita selvityksiä.

Työntekijöistä, jotka kuuluvat sosiaaliturvaan, maksetaan myös vakuutusmaksut. Sairausvakuutusmaksulla katetaan sairauspäivärahasta ja sairaanhoitokorvauksista syntyviä kustannuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Lakia on selkeytetty siten, että jokaisen olisi nykyistä helpompi ymmärtää omat oikeutensa. Lisäksi asumisen edellytyksiä on yhtenäistetty niin, ettei olisi montaa erilaista määritelmää eri palveluiden ja etuuksien osalta.

Arvoisa puhemies! Hallinnollisia menettelyjä yksinkertaistetaan. Tältä osin kyse on myös normien purkamisesta. Tulorekisteriä ja mahdollisuutta käyttää digitaalisia palveluja hyödynnetään entistä paremmin. Kela ratkaisee jatkossa etuuspäätöksen yhteydessä työskentelyn tai asumisen edellytysten täyttymisen, eikä enää tehtäisi erillisiä päätöksiä kuulumisesta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Näin ollen esityksellä saavutetaan kokonaisuutena myös säästöä, joka on ensi vuodelle 0,4 miljoonaa euroa ja sen jälkeen nykytilaan verrattuna puoli miljoonaa euroa vuositasolla.

Usein on vääriä käsityksiä siitä, että suomalainen turva on paras vaihtoehto myös maailmalla liikuttaessa, mutta tosiasiaassa suomalaisia palveluja tai korvauksia ei sellaisenaan voi ottaa mukaan ulkomaille, vaan ne on säädetty kotimaan tarpeisiin ja osaksi suomalaista palvelujärjestelmää. Kelalle asetetaan velvollisuus tiedottamisesta erityisesti ulkomaille muuttavien henkilöiden sosiaaliturvaetuuksien määräytymisperusteista ja päätöksen antamisesta henkilön pyynnöstä.

Suomalaisen sosiaaliturvan peruseriaatteita ei olla esityksellä muuttamassa. Tällä esityksellä tarkennetaan sitä, millä edellytyksillä liikkuvien ihmisten sosiaaliturvaetuuksia myönnetään.

14.12 Heli Järvinen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Keskustelemme asumisperusteisesta sosiaaliturvasta, ja tähän liittyy monta lakia. Olen saanut palautetta erityisesti eläkeläisiltä, jotka ovat huolissaan omasta tulevaisuudestaan ja jotka ovat suuri ulkomaille tilapäisesti tai toistuvasti joka vuosi osaksi vuotta lähtevä ryhmä. Valtaosa heistä matkustaa EU-lainsäädäntöä soveltaviin maihin, ja olen ymmärtänyt, että ehdotetun tilapäisen oleskeluajan lyheneminen ei vaikuttaisi heidän asemaansa, sillä heidän etuutensa ja oikeutensa on turvattu EU-asetuksessa. Olenko ymmärtänyt oikein, että muihin kuin EU-lainsäädäntöä soveltaviin maihin muuttaville eläkkeensaajille ehdotus tarkoittaa sitä, että oleskelun kestäessä yli kuusi kuukautta asumisperusteiset etuudet voivat katketa ja että takuueläkettä ei maksettaisi yli puoli vuotta kerrallaan kestävän oleskelun ajalta, ellei eläkkeensaaja välillä palaisi Suomeen ja jatkaisi oleskeluaan ulkomailla sen jälkeen?

14.13 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä on nyt sellainen tilanne, että tämä on niin sanottua huonoa normienpurkua. Minä olen täällä usein kehunut hallitusta näistä norminpuruista, mutta tätä esitystä ei voi nyt kehua.

Erityisesti kiinnitän tässä huomioni niiden lähetettyjen työntekijöiden asemaan, jotka eivät ole Eta-maissa. Tällaisia ovat kehitysyhteistyössä olevat, monien järjestöjen palveluksessa olevat, seurakuntien palveluksessa olevat, eri kirkkokuntien palveluksessa olevat, ja he joutuvat nyt tähän oravanpyörään, että viiden vuoden jälkeen heidän on pakko palata Suomeen, vaikka työt siellä kohdemaassa olisivat kesken. Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä tästä rajattaisiin nyt selkeästi nämä työntekijät, joiden työtehtävät liittyvät humanitääriseen työhön, lähetystyöhön sekä muuhun vastaavanlaiseen työhön, jotta heidän sosiaaliturvansa ei katkeaisi viiden vuoden jälkeen, niin kuin tässä nyt esitetään.

Pyytäisinkin ministeriltä nyt näkemystä tästä, miksi on valittu tällainen linja, kun Suomi on todella tunnettu hyväntekijä näissä asioissa ja meillä on perinteinen, satoja vuosia jatkunut työ, jossa autamme erityisesti Afrikassa ja Aasiassa olevia maita parantamaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

omaa elämisen tasoansa. Nythän näiltä ihmisiltä viedään tämä sosiaaliturva, jos he jäävät sinne kohdemaahan, vaikka heidän kaikki palkkansa ja etuutensa maksetaan täällä kotimaassa ja he ovat todella näitä lähetettyjä työntekijöitä. Tähän pyytäisin tarkennusta.

14.15 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan siis säädettäväksi uusi laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa. Tämän lakiesityksen mukaan Suomessa tarvittaisiin maahanmuuttajia vastaamaan työvoimapulaan, kohentamaan väestön ikääntymisen myötä heikkenevää huoltosuhdetta sekä lisäämään Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten osaajien ja yrittäjien silmissä. Tässä laissa määriteltäisiin työskentelyn vähimmäisedellytykset sovellettaessa asumisperusteista etuuslainsäädäntöä Suomeen tulevaan työntekijään. Mikäli henkilö muuttaa Suomeen työntekijänä, niin hänen oikeutensa asumisperusteisiin oikeuksiin, etuuksiin, ratkaistaisiin pääsääntöisesti työskentelyn perusteella.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen myötä hallitus aikoo poistaa Suomeen tulevilta ulkomaalaisilta nykyisin voimassa olevan neljän kuukauden työskentelyvaatimuksen, joka on tähän asti ollut edellytyksenä sosiaalietuuksien saamiselle. Jatkossa ulkomaalainen henkilö pääsisi nauttimaan Suomen sosiaalieduista, jos hän tienaa peruspäivärahan verran. Tämän esityksen toteutuessa myös alle neljä kuukautta kestävä työskentelyn ajalta työntekijälle voisi tulla oikeus asumisperusteisiin etuuksiin, kuten lapsilisään ja sairausvakuutuksen etuuksiin. Lyhytaikaisesti eli alle neljä kuukautta Suomessa työskenteleviä henkilöitä arvioidaan tässä esityksessä olevan noin 17 000, mutta on kuitenkin todennäköistä, että heidän määränsä kasvaisi merkittävästi, mikäli tämä lakimuutos toteutuu.

Arvoisa puhemies! Jos maahanmuuttajat joutuvat turvautumaan tulonsiirtoihin verojen maksamisen sijaan, niin maahanmuutto ei paranna vaan heikentää Suomen huoltosuhdetta. Onkin luultavaa, että tämä hallituksen esitys lisää maahanmuuton vetovoimatekijöitä kansantalouden kannalta kestävämmällä tavalla.

Lisäksi hallituspuolueiden riveistä on esitetty toistuvasti ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnan purkamista. EU- ja Eta-alueen ulkopuolisten työntekijöiden saatavuusharkinnan purkanut Ruotsi on kuitenkin varoittava esimerkki, josta meidän tulee ottaa oppia. Ruotsiin työvoimaa on tullut lähinnä aloille, joilla työvoimasta on ollut jo valmiiksi ylitarjontaa. Perussuomalaiset eivät halua Suomen seuraavan Ruotsin kehityskulkua tältä osin ja vaativat hallitusta puolustamaan Suomen ja suomalaisten etua.

Arvoisa puhemies! Paljon parempaa päätöksentekoa ja huoltosuhteen korjaamista olisi esimerkiksi antaa suomalaisille nuorille ja työttömille mahdollisuus kouluttautua sellaisiin ammatteihin, joissa heillä on hyvät mahdollisuudet työllistyä.

14.18 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Edellä käytyihin keskusteluihin, molempiin, humanitääriseen työhön sitoutuneista suomalaisista on helppo yhtyä, kun me olemme sellaisia kuin miksi meidät maailmalla tunnustetaan. Me teemme töitä myös muualla maailmassa ja olemme erittäin humanitäärinen kansakunta. En pidä kohtuullisena, että tulisi joitain rajoitteita näiden henkilöiden osalta, jotka vapaaehtoistyöhön osallistuvat ja — nyt tässä kohtaa on pakko sanoa — vaaralle altistuvat.

Mutta toisaalta, edustaja Savio nosti sen erityisen tärkeän huomion esille, että siinä vaiheessa, kun meidän sosiaaliturva ensimmäisen kerran muutettiin asumisperusteisesta työ sopimusperusteiseksi, lievensimme sitä mahdollisuutta, kuinka ollaan ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan piirissä — toki meillä työttömyyspäivärahämääräyksissä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

työssäoloehtoja, jotka edelleenkin sitä valvovat. Nyt tässä ollaan menossa vielä askel eteenpäin. Silloin kun puhemies Risikko oli ministerinä, esitin kysymyksen siitä — ja siitä tehtiinkin tutkimus — paljonko maksaa, jos ihminen haluaa ostaa itselleen suomalaisen sosiaaliturvan. Se ei ollut kovinkaan iso summa, jos sen haluaa kiertämällä tehdä, mutta se nautintaetus oli 32 000 euroa, mitä henkilö voi saada sillä pienellä panostuksella. Kysyisinkin ministeriltä: onko pohdittu niin sanotusti näitten kahden asian ristiriitaa, sitä kun meiltä lähdetään ja halutaan ja kun meille tullaan ja meiltä halutaan?

14.20 Simon Elo sin: Arvoisa rouva puhemies! Tämä nykyinen laki on ollut voimassa vuodesta 94 eli tosiaan, niin kuin ministeri sanoi, Suomen Eta-jäsenyyden alusta lukien, ja tietysti maailma on sinä aikana paljon muuttunut. Liikkuvuus maiden välillä on moninkertaistunut parin vuosikymmenen aikana, mistä johtuen tässä tehdään siis tiukennusta. Nimenomaan asumisperusteinen järjestelmä rajataan tarkemmin niille, jotka ovat Suomen lainkäytön piirissä ja myös fyysisesti täällä.

Jos ajattelee tässä mainittuja kansainvälisiä osajia, niin tietysti suurin osa Suomeen tulevista kansainvälisistä osajista on nimenomaan myös kansainvälisesti katsottuna korkeasti koulutettuja osajia, eli en nyt näe, että siinä olisi ongelmallista maahanmuuttoa siltä osin. Halpatyövoima on sitten toinen kysymys, jota pitää tarkastella, mutta ei maahanmuuttokaan ole yksi yhtenäinen kokonaisuus, joka on joko hyväksi tai haitaksi, vaan maahanmuuttoakin on toki erilaista.

Tässä ministeri toi esille, että aikaisemmin tilanne Suomen osalta on ollut muihin verrokkimaihin verrattuna poikkeuksellisen antelias, ja nyt tosiaan tulee tältä osin sitten tiukennuksia. Tästä neljän kuukauden säännöstä, minkä edustaja Savio muun muassa nosti esille, täytyy huomata, että tämä tarkoittaa kuitenkin, että aina pitää olla työskentelemässä Suomessa ja pitää myös hakea sosiaaliturvaa. Eli ei se automaattisesti kenellekään tule, eikä kenellekään automaattisesti Kela-korttia tässä olla lähettelemässä vaan aina tehdään erikseen päätös sosiaaliturvaan kuulumisesta ja näistä etuuksista. Tämä kysymyshän liittyy pitkälti siihen, mitä on Pohjoismaiden välillä, ja meidän olemme yrittäneet täällä koko ajan rajaesteitä nimenomaan Pohjoismaiden välillä poistaa. Nyt on ollut sellaisia kohtuuttomia tilanteita, että ei ole kummankaan, vaikkapa Ruotsin ja Suomen tai Suomen ja Norjan, sosiaaliturvaa sitten saanut tämä työntekijä. Eli eivät myöskään tällaiset tilanteet ole järkeviä, enkä usko, että ne ovat myöskään sellaisia tilanteita, mitä edustaja Saviokaan tässä tarkoittaisi. Tuskinpa meillä nyt norjalaisia tai ruotsalaisia työntekijöitä vastaan mitään on.

Ja lopuksi: niin kauan kuin me siniset olemme hallituksessa, ei kyllä ulkomaisen työvoiman tarvehankintaan tule mitään muutoksia.

14.23 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Tokihan se on tunnustettava, että tulevaisuudessa varmasti tarvitaan lisää työntekijöitä Suomeen, kun väestö ikääntyy. Meillähan on olemassa EU:n alueella yhteinen käytäntö kuitenkin työvoiman saamiseksi jopa kolmansista maista, esimerkiksi sinisen kortin avulla saa etuudet ja saavat nämä lapset sitten koulutuspaikat ja muut, terveydenhuoltopalvelut, mitä kuuluu työntekijöille tulla. Toki tämä sininen kortti nyt lähinnä koskettaa näitä korkeakoulutettuja työntekijöitä, ja nytten meillä on vaarana tietenkin, kun me lähdemme näitä lakeja lieventämään, että me tulemme saamaan vain lisää halpatyövoimaa, joka kilpailee jo olemassa olevien työntekijöiden kanssa samoista työpaikoista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Täytyy tässä vaiheessa tietysti kysyä ministeriltä: onko tässä vaarana kuitenkin joltain osin, että Suomesta tehdään pitkässä juoksussa koko maailman sosiaalitoimisto tältä osin, että kaikki saavat sosiaaliturvaa ja asumistukea ja suomalaisia terveydenhoitopalveluita ja koulutuspalveluita, vaikka eivät olisi töissä Suomessa olleet lainkaan? Tämähän pitkässä juoksussa johtaa nimenomaan tähän, että siitä tulee eräänlainen vetovoimatekijä, kuten on tullut tästä maahanmuuttokysymyksestäkin vetovoimatekijä, niin että Suomeen hakee väestöön nähden Euroopassa ehkä lähes eniten turvapaikanhakijoita vielä tänäkin päivänä, vaikka se niin sanottu suurin kriisi on jo ohitse. Jostain syystä vain tänne Pohjolaan saakka halutaan tulla. Toki me tiedämme itse, jotka tässä maassa asumme ja päätöksiä teemme, että tämä Suomenmaa on maailman paras maa, täällä on maailman parhaat mahdollisuudet yrittää ja elää, ja sitten jos ei onnistu työssä pärjäämään tai yrittäjyydessä, niin yhteiskunta kyllä pitää huolen perheitä myöten kaikista. Täytyy sen verran olla kuitenkin suomalaisten ”itsekkäitä”, että meidän täytyy näitä vähäneviä varoja enenevässä määrin varata omille kansalaisillemme.

14.25 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Vanhoja muistellen: 90-luvun alussa saimme aikaan sen, että suomalaisille lähetetyille työntekijöille, muun muassa kehitysyhteistyö- ja lähetysjärjestöjen palveluksessa oleville, annettiin oikeus Suomen sosiaaliturvaan. Sitten kun vuonna 94 valmistauduttiin EU-jäsenyyteen, siirryttiin kansalaisuuteen perustuvasta järjestelmästä asumisperusteiseen järjestelmään, ja siinä yhteydessä sitten taas heikennettiin näitten ihmisten oikeutta ja asemaa, jotka ovat siis suomalaisia lähetettyjä työntekijöitä ulkomailla, useinkin matalan elintason maissa ja pienellä korvauksella. Muistan, että tein silloin sitten lakialoitteen ja keräsin siihen allekirjoituksia ja sain muistaakseni noin 170 allekirjoitusta eduskunnasta, [Antero Laukkanen: 176!] ja tuo laki-aloite sitten johti siihen, että hallitus antoi vastaavan esityksen, ja tuo korjaus tehtiin ja palautettiin näille ihmisille se turva, mikä mielestäni heille kuuluu.

Nyt — jos niin on kuin edustaja Laukkanen tuossa hyvässä puheenvuorossaan totesi — tässä ollaan tuomassa takaisinpäin sitä rallia, minkä silloinen lainmuutos ensin toi ja minkä sitten tämä menettely, minkä kuvasin, jälleen poisti. Tältä osin, jos näin menee, on kehitys kyllä mielestäni huono. Kysynkin arvoisalta ministeriltä: oletteko valmistelun yhteydessä kuullut näitä järjestöjä, kirkon järjestöjä ja kansalaisjärjestöjä, joiden palveluksessa olevia ihmisiä tämä koskee, ja miten tämä sitten vaikuttaa heidän työhönsä, henkilöstön saantiin ja niin edelleen?

Toinen puoli on tässä esityksessä tuo, mihin edustaja Savio ansiokkaasti paneutui, ja sillä osin tietysti odotan myös ministerin kommenttia siitä, miten tämä vaikuttaa esimerkiksi juuri vetovoimatekijänä Suomeen päin sellaisten henkilöiden osalta, jotka nyt eivät ole sillä lailla toivottavia Suomeen tulijoita, että he olisivat rakentamassa tätä maata, vaan ovat tulossa ehkä sitten sosiaaliturvan piiriin tänne.

14.27 Simon Elo sin: Arvoisa puhemies! Täytyy sen verran kommentoida, että edustaja Niikko sinänsä on oikeassa siinä, että on huolissaan siitä tilanteesta, mikä muuttoliike Eurooppaan on vuosien aikana ollut, mutta toisaalta on kyllä virheellistä sanoa, että nyt Suomeen olisi tällä hetkellä kohdistumassa jotenkin erityistä painetta. Viime vuonnahan uusia turvapaikkahakemuksia tehtiin parisen tuhatta eli vähemmän kuin silloin ennen vuoden 2015 siirtolaiskriisiä. Jaan sen huolen, että tätä pitää seurata ja pitää tehdä toimenpiteitä, jos tilanne muuttuu. Mutta nyt tilanne on parempi. Ja kaikkein tärkein syy, miksi tilanne on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

parempi, on tämä EU:n ja Turkin välinen pakolaissopimus, siitä pitäisi ehdottomasti pitää kiinni ja sitä kautta hyvistä väleistä Turkin ja EU:n välillä, vaikka huolestuneita olemmekin tietysti Turkin oikeusvaltiokehityksestä.

Tätä asianomaista lakiesitystä täytyy vielä sen verran kommentoida, että tavoitehan tässä on hyvä, se, että pitää olla oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino: ne, jotka saavat etuuksia, myös sitten osallistuvat tämän järjestelmän rahoittamiseen. Eli sen takia juuri pitää tiukemmin, niin kuin esityksessä on, rajata tämä asumisperusteinen järjestelmä niille, jotka ovat Suomen lainkäytön piirissä ja fyysisesti täällä.

Puhemies Paula Risikko: Vastauspuheenvuoro, edustaja Niikko.

14.29 Mika Niikko ps (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa täytyy vastata edustaja Elolle, että nyt hallitus on tuudittautunut siihen, että turvapaikanhakijoita ei tule enää niin paljon kuin 2015, jolloin tuli 34 000, tai 2016, edelleen useita tuhansia. Meidän ei kuitenkaan pidä tuudittautua siihen. Joka tapauksessa me olemme varautuneet siihen, että ensi vuonna meille tulee noin 3 000—4 000 uutta turvapaikkahakemusta, ainakin budjetin mukaan, ja käytännössähän se tarkoittaa sitä, että me emme ole tehneet mitään lainsäädännöllisiä uudistuksia tai tulkintoja niihin kansainvälisiin sopimuksiin tästä vapaasta liikkuvuudesta, kuten on esimerkiksi tehnyt vaikkapa Ranska. Ei Ranskaan enää kävellä suoraan Italiasta hakemaan turvapaikkaa, vaikka olisi ensimmäinen hakemus Ranskassa, kun mennään Italiasta, sinne on päästy sen verkon läpi. Sieltä tullaan seuraavana vuorokautena takaisin Italiaan, koska Ranskaan on tultu turvallisen maan lävitse.

Tällaista politiikkaa edustaja Elo oli toteuttamassa silloin, kun oltiin vielä perussuomalaisissa yhdessä, mutta enää sitä eivät ole toteuttamassa kuin perussuomalaiset yksin tässä talossa.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Laukkanen, puhujalistalta.

14.30 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tosiaan muistan tämän ajan, kun edustaja Kankaanniemi tämän mainion aloitteen teki, ja se keräsi, minä muistan, 176 nimeä. Olin silloin Kankaanniemen avustaja.

Tässä todella mennään nyt taaksepäin oikein kunnolla. Tämä kehitys ei ole missään tapauksessa suotavaa. Ihan käytännön esimerkki: Niiden perheellisten, jotka ovat kolmansissa maissa työssä, lapset joutuvat nyt keskeyttämään koulunsa, palaamaan vuodeksi tänne ja sitten taas palaamaan sinne uudestaan. Tässä ei ole oikein minkäänlaista tolkkua. Monet juuret ja siteet ovat jo siinä maassa, johon on täältä lähdetty vanhempien kanssa, ja nyt tämä koko käytäntö menisi sekaisin. Tämä on iso hyppäys kymmenestä vuodesta viiteen vuoteen. Tämä tarkoittaa sitä, että tuhansia ihmisiä joutuu palaamaan Suomeen yhtä aikaa. Ei tämä ole sellainen kehitys, jota toivoisi eduskunnan, suomalaisen sivistysvaltion edistävän.

14.31 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Otan tässä yhteydessä esiin erään epäkohdan, jota olen yrittänyt useiden ministerien aikana saada korjaantumaan mutta joka ei ole korjaantunut ja jonka kohdalla toivon, että nykyinen ministeri pystyisi saamaan asian järjestykseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Kyse on nimittäin siitä, että Euroopan unionin maiden kansalaisethan saavat tulla vapaasti toisiinsa maihin tekemään työtä ja etsimään työtä, ja se on tietysti ihan oikein. Mutta Suomessa on semmoinen erikoinen tilanne, että meillä on paljon sellaisia, lähinnä Virosta tulleita EU-maiden kansalaisia, jotka elävätkin täällä sosiaaliturvan varassa. On ymmärrettävää, että jos on vaikka tullut tänne tekemään töitä ja sitten on työ loppunut, niin sitten jonkun aikaa on sosiaaliturvan varassa, mutta Euroopan unionin pelisäännöt ovat sellaiset, että EU-maankaan kansalainen ei ole oikeutettu asumaan Suomessa, jos hän toistuvasti turvautuu meidän perussosiaaliturvaamme. Kuitenkin meillä on tänä päivänä aika iso joukko sellaisia, lähinnä virolaisia, jotka toistuvasti turvautuvat suomalaisen toimeentulotukeen.

No, tällainen tilannehan oikeuttaa sen, että tällainen henkilö menettää oikeutensa asua Suomessa. EU-maan kansalainen, joka toistuvasti turvautuu Suomessa tai muussa EU-maassa perussosiaaliturvaan, menettää oikeutensa asua tuossa maassa. Kuitenkin käytännössä Suomessa tällä hetkellä tilanne on se, että jos maahanmuuttoviranomaiset kysyvät sosiaaliviranomaisilta, onko siellä tällainen ja tällainen henkilö turvautumassa toistuvasti kuukaudesta toiseen toimeentulotukeen, niin sosiaalivirasto saa kertoa maahanmuuttoviranomaiselle, että kyllä täällä sellaisia on, kun kysyvät nimeltä, että ovatko nämä siellä. Mutta kun sosiaaliviranomaiset päivittäisessä arjessaan näkevät näitä tapauksia, jotka siis käyttävät väärin Suomen sosiaaliturvaa, niin heillä ei kuitenkaan ole oikeutta oma-aloitteisesti ilmoittaa maahanmuuttoviranomaisille, että täällä meilläkin, vaikkapa itäisen Helsingin sosiaalitoimistossa, on näin ja näin monta ja nämä ja nämä, jotka eivät enää ole oikeutettuja asumaan Suomessa. Heillä ei siis ole oikeutta ilmoittaa sitä toiselle suomalaiselle viranomaiselle eli maahanmuutto- ja poliisiviranomaisille, jotka huolehtisivat sitten siitä, että tällainen suomalaisen sosiaaliturvan väärinkäyttö ei enää jatkuisi.

Nyt esitän sen toivomuksen, että te, ministeri Mattila, yrittäisitte saada tämän asian järjestykseen. Tiedän, että siellä on erilaista työryhmää ja toimikuntaa uudistamassa laajemminkin toimeentulotukea koskevaa säädöstä, mutta tämä erilliskysymys olisi kyllä hyvä hoitaa.

14.34 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tuen lämpimästi edustaja Zyskowiezin äsken esittämää näkemystä ja toivetta lainsäädännön selventämisestä. Omalta osaltanikin haluan kummeksua niitä puheita, että turvapaikkakriisi olisi jotenkin ohi, kun nyt yhtenä vuonna on pelkästään muiden maiden toimien ansiosta tullut hieman vähemmän turvapaikanhakijoita kuin aikaisemmin. Haluan muistuttaa siitä, että paine muuttoliikkeeseen on pysyvä ilmiö ja uusi turvapaikkakriisin aalto kasaantuu jo Välimeren maissa. Niinpä kaikki toimet lainsäädännön säätämiseksi erityisesti sosiaaliturvan suhteen on peilattava siihen, millaisia vetovoimavaikutuksia näillä muutoksilla voi olla sosiaaliperäiseen, niin sanottuun haittamaahanmuuttoon. Ehdotankin, että jatkossa näitä lakeja käsiteltäessä laaditaan aina maahanmuuttovaikutusten selvitys tehtävistä laeista.

14.35 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Haluaisin tässä yhteydessä jatkaa edustaja Zyskowiezin toteamusta esimerkiksi näistä naapurimaasta tulleista työntekijöistä, jotka alkuaan työhön ovat tulleet Suomeen ja sitten täällä on työ mennyt alta pois. Sitten kun on asetettu tänne asumaan, niin lapset käyvät koulua ja saadaan näitä sosiaalietuuksia, ymmärtääkseni niin kauan, kunnes siihen puututaan, ja yleensä siihen ei puututa.

Yksi erikoinen piirre oli kuitenkin vielä jonkun aikaa sitten täyttä totta, se että Suomessa töissä olevat virolaiset, esimerkiksi miehet, saavat perheellensä Viroon lapsilisiä, vaikka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

perhe asui Virossa, virallisesti äiti asui siellä lasten kanssa. Muistan, että tästä oli pari vuotta sitten jotain keskustelua, ja ne summat olivat vissiin hyvin pieniä joidenkin mielestä, 2 miljoonaa euroa tai jotain sinnepäin. Onko tälle asialle mitään tehty, tai pitääkö enää kutinsa tämä tieto, mikä oli ainakin eduskunnassa keskustelussa silloin kaksi vuotta sitten?

14.36 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä sosiaaliturvan eksportointi elikkä maasta toiseen siirtäminen on toki yksi niitä hankaluuksia, joita tässä EU:n yhteisillä työmarkkinoilla on, sen tähden, että meillä kuitenkin sosiaaliturvan tasot vaihtelevat aika paljon maasta toiseen. On tärkeää, että työntekijä saa sen sosiaaliturvan jostakin maasta, mutta nämä tilanteet eivät myöskään saisi johtaa siihen, mistä vielä muutama vuosi sitten kuulin kerrottavan, että esimerkiksi puolalaisia työntekijöitä houkuteltiin Pohjoismaihin sillä, että todettiin, että no, palkkataso menee lähetettynä työntekijänä sen minimipalkan mukaan, mikä Suomessa on, mutta kuitenkin sitten on mahdollisuus Suomesta saada vähän parempaa sosiaaliturvaa ikään kuin palkan päälle. On muun muassa tämä lapsilisien eksportointi ja toisaalta kotihoidon tuen eksportointi, elikkä kun lapsi ei ole suomalaisessa päiväkodissa, niin hänen perheelleen maksetaan kotihoidon tukea, vaikka lapsi olisi puolalaisessa päiväkodissa. Tämä on sellainen tilanne, jota on varmasti kansalaisten vaikea ymmärtää, että silloin kun eksportoidaan näitä tiettyjä sosiaaliturvaetuksia, joissa meillä Suomessa on omanlaisia vaatimuksia, niin miksi niitä vaatimuksia ei ole näissä maissa, mihin sosiaaliturvaetus päättyy.

Kuulin, että täällä aiemmin on nostettu esille kehitys- ja lähetystyöntekijöitten sosiaaliturvaongelma. Tässä esityksessä nyt täytyy olla kyllä todella tarkkana, että pidetään kiinni siitä hyvästä käytännöstä, mikä meillä Suomessa on ollut, joka silloin aikanaan, kun kristillisdemokraatit olivat hallituksessa, ministeri Kankaanniemen silloin ollessa ministerinä, saatiin aikaiseksi. Se on todella tärkeää, koska jos ajatellaan, mitä Suomella on vietävänä maailmalle, niin se on meidän hyvät koulutusjärjestelmämme, meidän osaamisemme, ja nämä ihmiset, jotka työskentelevät kehitysyhteistyössä ja lähetystyöntekijöinä, tekevät juuri sitä tärkeää työtä. Täytyy nyt toivoa, että tällä ei aiheuteta heille kohtuutonta vaikeutta ja että he pystyvät jatkamaan näissä tehtävissä.

Osa näistä asioista on toki hoidettu kahdenvälisillä sosiaaliturvasopimuksilla, mutta tätä on nyt katsottava tarkasti, sillä on paljon myös niitä maita, jotka ovat esimerkiksi Afrikassa, Aasiassa, joissa tällä hetkellä Suomella on kehitysaputyöntekijöitä, lähetystyöntekijöitä, joissa näitä kahdenvälisiä sopimuksia ei ole olemassa. Myöskin tämä on minun mielestäni nyt todella tärkeää, eli tässä tilanteessa voisi sanoa, että nyt kyllä hyvin herkästi menee äärimmäisen tärkeä asia tämän lainsäädännön ikään kuin sivuraiteilla, ja nyt toivonkin, että ministeri tähän asiaan kiinnittää ihan erityistä huomiota.

Toki sitten voidaan problematisoida sitä, onko tämäntyyppinen madaltaminen oleskeluperusteissa sitten oikein, onko tämä nyt oikein tässä tilanteessa. Tätä varmasti valiokunnassa tullaan tarkasti vielä käymään läpi.

14.39 Katri Kulmuni kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on käyty keskustelua tietenkin paitsi siitä, että ei sosiaaliturvaa kuten ei mitään etuuksia pidä ikinä käyttää väärin — ja sikäli on tietenkin hyvä, että meidän lainsäädäntömme on tarkkarajaista — toisaalta myös siitä, että se sitten huomioi myös nykyisen elämän, joka saattaa olla monesti varsin liikkuvaistakin, ja sikäli on hirvittävän tärkeää, että lainsäädäntömme on ajantasaista ja joustavaa ja huomioi nämä kaikki tilanteet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Oikeastaan tuon tämän keskusteluun, kun ministeri on paikalla, että kyllähän myös Suomeen tulevaa lainsäädäntöä täytyy peilata siihen akuuttiin tilanteeseen, mikä liittyy esimerkiksi vaikka Ruotsissa takuueläkekysymykseen. Suomesta on suuria ikäluokkia aikanaan muuttanut Ruotsiin, ja he ovat olleet ruotsalaisen takuueläkkeen piirissä. Nyt jonkin verran heitä, totta kai, eläköityessään sitten myös palaa Suomeen, ja Ruotsi on päättänyt, kuten itse asiassa Suomikin jo aikaisemmin, että takuueläkettä maksetaan ainoastaan siihen maahan, missä asuu. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että nämä eläkeläiset tulevat sitten suurelta osin varmastikin Suomen takuueläkkeen piiriin, ja tätä asiaa nyt selvitetään parhaillaan Suomen ja Ruotsin välillä. Onko ministeriö varautunut siihen, että näin olleen Suomen takuueläkkeen piiriin tulee varmaan aika merkittävä määrä ihmisiä, niin että tässä uudessa tilanteessa, kun Ruotsi on tehnyt näin omassa lainsäädännössään, saataisiin asia sitten myös Suomessa sovittua, etteivät ihmiset joudu kiipeliin sen takia, että maat muuttavat tulintaansa?

Puhemies Paula Risikko: Sitten ministeri vastaa. — Olkaa hyvä, enintään 3 minuuttia.

14.41 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin vastaus tuohon edustaja Järvisen kysymykseen siitä, mitä tapahtuu takuueläkkeelle. Takuueläke on asumisperusteinen etuus, eli sitä ei makseta, mutta työeläkkeet ja kansaneläkkeet kyllä. Takuueläke on tarkoitettu Suomessa olevalle turvaamaan vähimmäiseläke.

Sitten, edustaja Savio, edustaja Niikko, tässähän tarvitaan edelleen työsopimus, tarvitaan tietty ansiotaso. Näin olleen ne, jotka osallistuvat järjestelmän rahoitukseen, tulevat sitten myös etuuden piiriin, eikä sellaista tässä lainvalmistelussa ole tullut esille, että tämä olisi mikään erityinen vetovoimatekijä.

Edustaja Zyskowicz, kiitoksia seikkaperäisestä kuvauksesta, minkä annoitte, mutta toimeentulotuesta säädetään eri laissa ja kuvaamanne tilanne taitaa olla myöskin enempi ministeri Saarikon tontilla. Mutta kiitos, että tämäkin tuli tässä täysistuntokeskustelussa käytyä läpi.

Mitä tulee sitten näihin eksportoitaviin etuuksiin, jotka tässä muutamassa puheenvuorossa ovat tulleet esille, niin kyllä, näitähän nimenomaan on Euroopassa, ja näistä keskusteltiin hyvin tiukasti ennen brexit-äänestystä. Niin kuin sanottu, tässä hallituksen esityksessä yhdenmukaistetaan Suomen lainsäädäntöä, sinänsä ei muuteta, mutta kuvataan tilanne uudestaan ja peilataan EU-lainsäädäntöön.

No sitten tässä on tullut esille edustaja Laukkasen, edustaja Kankaanniemen, edustaja Essayah'n puheenvuoroissa muun muassa humanitääristä työtä tekevät lähetystyöntekijät. Juurikin niin, että tässä on se tilanne, että osittain tämä aika lyhenee, mutta tämä vastaisi Suomen tekemissä kahdenvälisissä sosiaaliturvasopimuksissa yleensä säädettyä enimmäisaikaa. Tässä täytyy sanoa, että nyt hivenen ristiriitaista on myöskin ollut sitten se palautte. Eli kyllä, olen nähnyt sen kristillisdemokraattien kannanoton, mutta sitten toisaalta sen jälkeen on ollut myöskin hyvin hiljaista, tästä ei ole tullut sitä palautetta sikäli sen enempää. Ylipäätään tilanne vastaa sitä, että ne kahdenväliset sopimukset ovat se, mikä kattaa tämän turvan. Mutta ilman muuta minusta pitää keskustella tästä asiasta, ja olen aivan täysin avoin keskustelulle, siitä ei ole kysymystäkään. Olen myös itse ollut humanitäärisessä työssä, joten kyllä tiedän, että se on tärkeää. Toki vain, että monet näistä työsuhteista ovat lyhytaikaisempia.

Arvoisa puhemies! Tässä taisivat tulla suurin piirtein vastaukset.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Puhemies Paula Risikko: Vastauspuheenvuoro, edustaja Essayah, ja sen jälkeen menään puhujalistalle.

14.44 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, kiitos rouva puhemies! Suomen Lähetysseura myöskin on tästä tilanteesta antanut kirjallisen lausuman, ja toivon, että se on ministerin myöskin tavoittanut. Ja on äärimmäisen tärkeää ja toivonkin, kun täällä on paikalla valiokuntien ihmisiä, että nyt kun tämä asia menee valiokuntaan, niin laajasti pyydetäisiin sekä kehitysyhteistyöjärjestöjä esimerkiksi Kepan kautta että myöskin lähetystyötä tekeviä järjestöjä kuultavaksi valiokuntaan. Itselleni on tullut se kuva, että monilla näistä järjestöistä on hyvin pienet resurssit, he pystyvät hyvin vähän näitä asioita seuraamaan. Esimerkiksi kun kristillisdemokraatit laittoivat tästä lehtikirjoituksen, niin sitä kautta vasta useimmat näistä lähetystyötä tai kehitysyhteistyötä tekevistä järjestöistä havahtuivat tähän ongelmaan. Ja kysymys ei todellakaan ole siitä, että nämä kahdenväliset sopimukset katkaisivat tämän, vaan nimenomaan päinvastoin, oikeastaan nämä kaikkein eniten kehitysyhteistyöapua ja lähetystyötä tarvitsevat kohteet ovat juuri niitä maita, joissa meillä ei ole niitä kahdenvälisiä sopimuksia. Aikoinaan Nokian myötä Kiina on hoidettu ja muutama Aasian maa, Intia ja vastaavat suuret maat, on hoidettu, niin sanotut kehittyvät maat, mutta juuri näissä kehitysyhteistyötä tarvitsevilla mailla ei näitä kahdenvälisiä sopimuksia ole, joten toivon ja valiokunnan jäsenille lähetän viestiä, että pyytäkää ihmeessä nyt näitä järjestöjä kuultavaksi, tämä asia ei ole kunnossa.

Puhemies Paula Risikko: Ehdimme ottaa yhden puheenvuoron vielä tähän.— Edustaja Laukkanen.

14.45 **Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies, kiitos! Tämä asia on tosi tärkeä ja iso, ja kiitos ministeri Mattilalle avoimesta asenteesta tämän suhteen. Tämä on juuri niin kuin edustaja Essayah sanoi, että monet ovat vasta nyt havahtuneet siihen, mitä tässä on tapahtumassa. Tässä on aikaisemmin ollut semmoinen mahdollisuus, että tämä lähetettävä työntekijä — itsekin olen useassa järjestössä tehnyt näitä työsopimuksia ja olen niin sanotusti hyvin iholla tässä asiassa — on voinut eri tahojen kanssa sopia ja saada jatkoja näihin ulkomailla oleviin sopimuksiin. Nyt tässä uudessa esityksessä tämä tällainen hyvin käytännönläheinen mahdollisuus poistuu, että voitaisiin neuvotella eläkeyhtiöiden ja muiden kanssa mahdollisuudesta jatkaa tätä ulkomailla oloa, erityisesti juuri näistä perhesyistä, kun siellä on lasten koulutukset ja muut koko ajan heillä huolena, se miten ne järjestyvät. Toivon, että tosiaan valiokuntien jäsenet erityisesti nyt kiinnittävät tähän huomiota, että saataisiin tähän semmoinen tolkullinen lopputulos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.